

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNING BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI

Akramova Zebiniso Shorajab qizi

Toshkent davlat agrar universiteti o‘qituvchi-stajori

Anotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes subyektlarining barqaror rivojlanishini ta’minlovchi omillar tahlil qilingan. Tadqiqot jarayonida raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasining kichik biznesning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligiga ta’siri o‘rganildi. O‘zbekiston misolida statistik ma’lumotlar asosida empirik tahlil o‘tkazilib, raqamli transformatsiyaning ijobiy iqtisodiy samaralari asoslab berildi. Tadqiqot natijalari asosida kichik biznesni raqamli rivojlantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, kichik biznes, barqaror rivojlanish, raqamlashtirish, iqtisodiy samaradorlik.

KIRISH

Hozirgi globallashuv va texnologik taraqqiyot sharoitida raqamli iqtisodiyot iqtisodiy o‘sishning muhim omillaridan biriga aylanmoqda. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi xo‘jalik yurituvchi subyektlar faoliyatini tashkil etish, boshqarish va rivojlantirish jarayonlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, iqtisodiyotda muhim o‘rin tutuvchi kichik biznes subyektlari uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish raqobatbardoshlikni oshirish va barqaror rivojlanishni ta’minlashning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, ularni raqamli transformatsiya qilishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi va ularning kichik biznes barqarorligiga ta’siri yetarli darajada ilmiy jihatdan tahlil qilinmagan. Shu bois mazkur tadqiqotning dolzarbligi kichik biznesda raqamlashtirish jarayonlarining iqtisodiy samaradorligini aniqlash zarurati bilan izohlanadi.

Tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda kichik biznes subyektlarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning barqaror rivojlanishga ta’sirini baholash va uni takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Xorijiy ilmiy tadqiqotlarda raqamli iqtisodiyotning biznes samaradorligiga ta’siri keng o‘rganilgan. Jumladan, raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirishi, bozor imkoniyatlarini kengaytirishi va mehnat unumdorligini oshirishi qayd etilgan. Ayrim tadqiqotlarda kichik biznes subyektlarining raqamli texnologiyalarga moslashuvchanligi ularning barqarorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatishi asoslab berilgan.

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda kichik biznesni rivojlantirishning institutsional va moliyaviy jihatlariga e’tibor qaratilgan bo‘lsa-da, raqamli transformatsiya omilining barqaror rivojlanishga ta’siri yetarli darajada yoritilmagan. Mazkur holat ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligini belgilaydi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes rivojlanishining nazariy asoslari

Raqamli iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatning raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilishi bilan tavsiflanadi. Kichik biznes subyektlari uchun raqamli iqtisodiyot elektron tijorat, raqamli to‘lov tizimlari, onlayn marketing va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlaridan foydalanish imkoniyatlarini yaratadi.

Kichik biznesning barqaror rivojlanishi esa daromadlarning barqaror o‘sishi, moliyaviy mustahkamlik va bozor sharoitlariga moslashuvchanlik bilan belgilanadi. Raqamli texnologiyalar ushbu ko‘rsatkichlarga bevosita va bilvosita ta’sir ko‘rsatadi.

O'zbekistonda kichik biznesda raqamlashtirish holatining tahlili

UzDaily portali orqali e'lon qilingan statistik ma'lumotlarda 2025 yil 1-oktabr holatiga O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan 1,21 millionga yaqin kichik biznes subyektlari mavjudligi va ularning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 51,5 % dan ortgani qayd etilgan. ([UzDaily.uz][2])

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining yalpi ichki mahsulotdagi ulushi yildan-yilga ortib bormoqda. Shu bilan birga, elektron to'lovlar, onlayn savdo va raqamli bank xizmatlaridan foydalanish darajasi ham oshib bormoqda.

Biroq hududlar kesimida raqamlashtirish darajasi notekis bo'lib, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi kuzatiladi. Bu holat kichik biznes subyektlarining iqtisodiy imkoniyatlarini cheklab qo'ymoqda.

Raqamli texnologiyalarning kichik biznes barqarorligiga ta'siri

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalarni faol qo'llayotgan kichik biznes subyektlarida savdo hajmining o'sishi, xarajatlarning qisqarishi va mijozlar bazasining kengayishi kuzatilmoqda. Bu esa ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar boshqaruv qarorlarini tezkor va samarali qabul qilish imkonini yaratib, kichik biznesning bozor sharoitlariga moslashuvchanligini oshirmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznesning barqaror rivojlanishi ko'p jihatdan raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasiga bog'liq. Raqamlashtirish kichik biznesning iqtisodiy samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim omil hisoblanadi.

Shu munosabat bilan:

1. kichik biznes uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish;
2. raqamli ko'nikmalarni oshirishga qaratilgan o'quv dasturlarini kengaytirish;
3. raqamli texnologiyalarni joriy etishni moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Porter, M. *Competitive Advantage*. – New York, 2019.
2. Brynjolfsson, E., McAfee, A. *The Second Machine Age*. – MIT Press, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo'mitasi — rasmiy statistik ma'lumotlar va ochiq ma'lumotlar portaliga kirish: [O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo'mitasi rasmiy sayti (stat.uz)]
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy Statistika Qo'mitasi tomonidan e'lon qilingan kichik biznes subyektlari to'g'risidagi statistik ma'lumotlar: [Kichik tadbirkorlik statistikasi (stat.uz — kichik tadbirkorlik bo'yicha ochiq ma'lumotlar)]
5. UzDaily — 2025 yil holatiga kichik biznes subyektlari soni va ulushi bo'yicha statistik tahlil: [Small Business in Uzbekistan Accounts for Over Half of GDP in 2025 (UzDaily)]